

§5.2. УКРАЇНСЬКА ПОЛЬСЬКА ПІСНЯ ПРО ЛЬВІВ

https://www.youtube.com/watch?v=PBjck2xo_yI

Ну, й де ж могла народитися ця чи не найвідоміша батярська пісня, як не у Львові? Та й узагалі, де міг би з'явитися цей унікальний вірець міської чи радше передміської субкультури з його незрівняним гумором та сповненими іронією й сарказму піснями, як не в місті, що стало своєрідним плавильним котлом розмаїтих культур, звичаїв та міфів. Та й сам феномен батярства давно вже перетворився на міф, у якому майже неможливо відділити зерно від полови, а правду від вигадки. Навіть щодо самого терміну «батяр» точаться суперечки – дехто доводить, що це слово має сербське походження, а дехто – що мадярське. Багато цікавого на цю тему можна довідатися, прочитавши дослідження Володимира Окаринського [1], Ольги Харчишин [2], Юрія Винничука [3], Ігоря Чорновола [4], Уршулі Якубовської [5] та інших. Здебільшого вважається, що «батяр» походить від угорського «betyár» - розбишака, пройдисвіт. Наприкінці XVIII сторіччя у Львові було чимало поліцаїв угорського походження, які нерідко намагалися зупиняти злодюжок або хуліганів криками: «Стій, бетяр!» Згодом це слово трансформувалося у Львові в «батяр».

Важко сказати, наскільки міфи про «шляхетних» батярів відповідали дійсності, але безсумнівно, що батярами було створено чимало зразків унікального вуличного фольклору. Визначною рисою цього фольклору було те, що він творився на основі так званого львівського балака або гвари (суміші галицького діалекту, польської, німецької та єврейської мов). Врешті-решт завдяки цим розбишацьким пісням і гецам (пустощам, жартам), десь у 30-х роках минулого століття в середовищі львівської інтелігенції почав формуватися дещо ідеалізований образ веселого й дотепного батяра. Величезною мірою до створення цього образу прислужилася надзвичайно популярна в ті роки радіо-програма «На веселій львівській хвилі» завдяки комічним

діалогам, які писав Віктор Будзинський для «батарів» Щепця і Тонька (Казімежа Вайди і Генрика Фогельфангера). Згодом, десь у другій половині 1930-х почали виходити на екрани фільми з участю Щепця і Тонька. Ось у одному з таких фільмів «Волоцюги» (1938) і прозвучала вперше пісня «Tyłko we Lwowie», хоч у самому фільмі вона мала назву «Lwów jest jeden na świecie».

Відтоді ця пісня стала настільки популярною, що вважається мало не батярським гімном, створеним самими батярами, хоч насправді це авторська пісня, написана спеціально для фільму «Волоцюги» польськими євреями Генриком Варсом (музика) і Емануелем Шлехтером (слова). Цікаво, що коли до Львова прийшли й окупували його «визволителі», під орудою Генрика Варса утворився оркестр теа-джаз, де «Тільки ві Львові» співали вже російською мовою, а в 1941 році навіть записали цей варіант пісні на грамплатівку, де соліст оркестру Євгеніуш Бодо співав її під назвою «Прощальная песенка львовского джаза» [6]. Тому я припускаю, що якби Генрик Варс дожив до проголошення незалежності України, ця його знаменита пісня відразу зазвучала б українською, а так цю роботу довелося здійснити вже дещо пізніше чудовому львівському поету-пісняру Богдану Стельмаху, завдяки якому я разом із «Батяр-бендом Галичина» записав 2002 року вже українізований «львівськогварний» варіант пісні на першому нашому альбомі батярських пісень, який ми так і назвали – «Тільки ві Львові».

Так сталося, що перша презентація цього альбома відбулася 12 листопада 2002 року в Празі, в рамках мультикультурного кабаре «Зустріч культур» [7], в якому, крім нас, брали участь чеські, словацькі, польські та мадярські виконавці, причому Польщу представляв варшавський авторський театр відомого актора й педагога Станіслава Гурки «Pod Górke», який також, як і ми, виконував львівські батярські пісні. Чи не найяскравішою кульмінацією цього мультикультурного кабаре стало наше спільне виконання власне цієї славетної

пісні «Тільки ві Львові» на двох мовах – польській та українській.

На завершення хотів би лише додати таку дивну річ – багато виконавців, які люблять старі баярські пісні, намагалися не тільки відтворювати давні, міжвоєнні баярочки, але й творити нові, але чомусь нікому це не вдавалося – ні у Варшаві, ні в Кракові, ні в Тернополі, ні в Коломиї – хоч у всіх цих містах існували колись зародки баярської субкультури. А от у Львові ми з «Баяр-бендом Галичина» записали ще два альбома нових, небаярських пісень, музику до яких я поклав на тексти Юрка Винничука, а найбільше – на слова Андрія Панчишина. Це альбоми «Серце баяра» (2010) і «Баярский блюз» (2013). І ось ці нові баярочки напрочуд природно зазвучали в львівському середовищі, настільки, що дехто переконаний, ніби деякі з них народилися ще в міжвоєнні часи минулого століття. Це тільки вкотре переконує мене, що справжні, автентичні баярські пісні можуть природно існувати й народжуватися Тільки ві Львові... але з невеличкою допомогою уродженців славного Кременця!

Використана література

- [1] Окаринський, Володимир. «Баяр» від А до Я (антек – махабунда – яндрус). «Предки» та льокальні різновиди субкультури (до 1939). Україна модерна – міжнародний інтелектуальний часопис. 26.06.20217.
<https://uamoderna.com/md/okarynsky-batyary/>
- [2] Харчишин, Ольга. Баяри українського Львова. Поступ, 2011, № 32 (690), 24-25 лютого.
- [3] Винничук, Юрій. Субкультура львівських баярів. (Записала Лілія Кузік). ZAXID.NET, 2010, 11 грудня
https://zaxid.net/subkultura_lvivskih_batyariv_n1117312
- [4] Чорновол, Ігор. Славні львівські баяри. Поступ, 2001, 11-17 січня, №6(664)
- [5] Jakubowska, Urszula. Mit lwowskiego batiara. Warszawa: Instytut Badań Literackich, 1998, 353 s.
- [6] Прощальная песенка львовского джаза

<https://www.youtube.com/watch?v=tjNLz3jD0Gg>

[7] Морозов, Віктор: Батяр я си, батяр. Пороги (часопис для українців у Чеській Республіці), № 4, жовтень-грудень 2002

<https://www.ukrajinci.cz/files/files/f9699-4-2002.pdf>